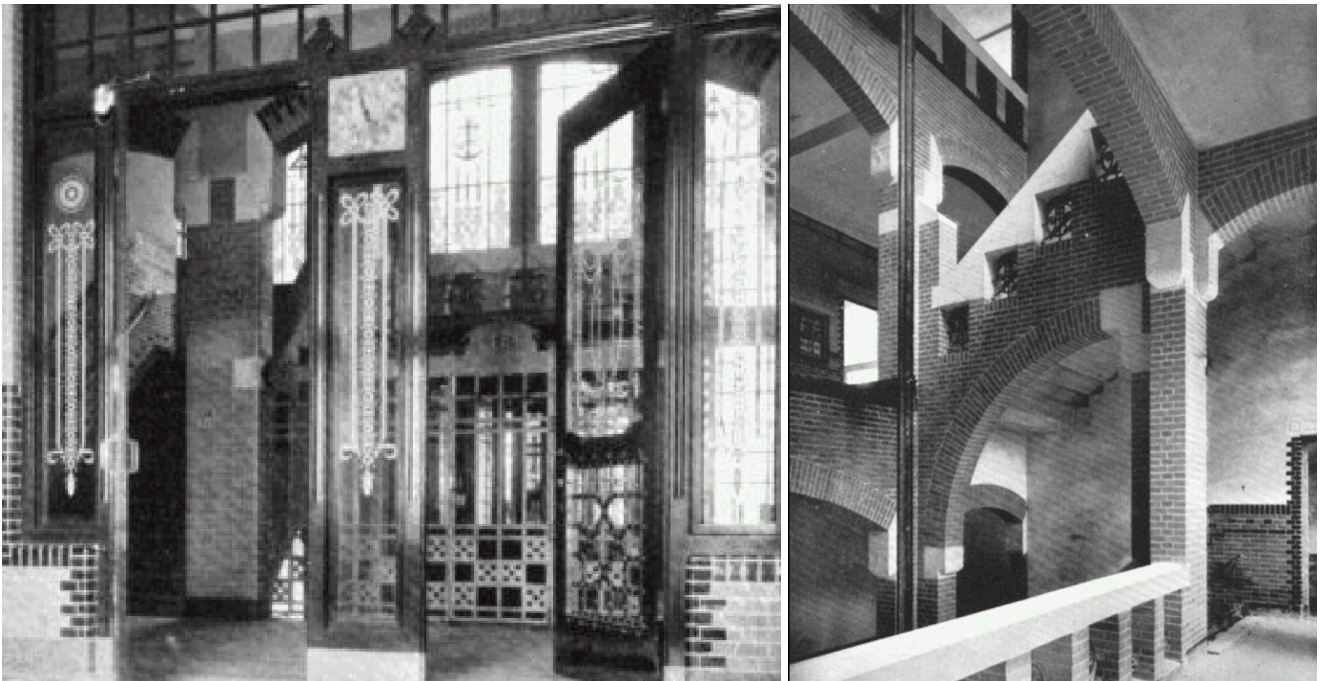

3.12 en 3.13 – Nieuwe deur naar trapbordes en aansluiting bordes en atriumgevel 1949, in aanzicht en horizontale en verticale doorsneden van de wand met leuning (uit: MEI BHO tekeningen, p 18)

Samenvatting gegevens uit overig bronnenonderzoek

3.14 – Trappenhuis noord op de begane grond, vooroorlogse situatie, genomen vanuit het entreeportiek door de dubbele voordeur. In het schalmgat van de trap is een lifthek te zien, dat bij een natuurstenen blok in het linker pilaster van de trap is aangehecht (uit: MEI historische foto's nr 5)

3.15 – Afwerking trappenhuis op foto vanaf het bordes van het entresol, doorkijkend naar de eerste en tweede verdieping. Rechts de omlijsting van de deur naar het entresol. Middenboven de balustrade op de tweede verdieping (uit: MEI historische foto's nr 13)

3.16 – Vooroorlogse impressie van de afwerking van het trappenhuis noord, vanaf de 1^e verdiepingvloer genomen, mogelijk ten tijde van de aanleg van de lift uit de eerste bouwperiode. Meerkleurig gebruik van geglazuurde baksteen, divers natuursteen en mogelijk smeedijzeren traphekken en bronzen leuning (nog in situ). Op de voorste pilasters twee natuursteenblokken voor bevestiging van de lifthekken, conform detail in afbeelding 3.14. Op het bordes is de gevelwand van het atrium te zien, de ramen met vermoedelijk gebrandschilderd glas (uit: MEI historische foto's nr 16)

Voorlopige bevindingen uit vooronderzoek

De beide trappenhuisen stammen voor een groot deel uit de eerste bouwperiode voor wat betreft de plek en een deel van de materie, en voor een ander deel uit de herbouwperiode (met name de tweede verdieping aan de zuidzijde en de balustradebekleding plus gevel aan de noordzijde).

Bij de herbouw is een nieuwe compositie gemaakt van oude en nieuwe elementen. O.a. de bronzen leuning (noordzijde) en de granieten traptreden (beide zijden) lijken te zijn hergebruikt.

Het lijkt er op dat de huidige situatie van beide trappenhuisen nog grotendeels de situatie van de herbouw weerspiegelt. Een uitzondering hierop is de begane grond/kelder van het zuidelijke trappenhuis waar de niveauverschillen op de begane grond, in samenhang met wijziging van de zijingang vanuit de passage, na de herbouw nog tenminste een keer is gewijzigd. Ook de afwerking van de trapwanden en bordessen lijkt aangepast. In beide trappenhuisen is lokaal een houtimitatie aangebracht die vergelijkbaar is met die van de personenliften: de pui op het eerste bordes noordzijde, de deuren plus kozijnen naar het entresol (noord), een raam met vluchtrapje naar het dakterras vanaf het bovenste bordes zuid, een pui op de derde ter afsluiting van de kantine. Aan de noordzijde bevinden zich twee legramen boven de bovenste vluchten van de trap, die nu verduisterd zijn maar vermoedelijk als lichtstraat functioneerden. Van het zuidelijke vooroorlogse trappenhuis (en daarmee van de sfeer en afwerkingskwaliteit van het gehele vooroorlogse stadion) is in een zijruimte in de kelder nog een goede indruk te krijgen.

Vervolg vragen ter completering van het dossier

Hoewel er veel zichtbaar is geworden in het vooronderzoek blijven er vragen om uit te zoeken. Zo is de onderste vlucht aan de zuidzijde verlegd, en zijn de details daarvan onduidelijk. Ook is niet helemaal duidelijk welke trapdelen nog aanwezig zijn onder latere bouwlagen. De onderzijde van de trap kan nog veel historische informatie geven, net als de trapwand uit 1911 aan de zuidzijde. Ook is de waardering en de datering van trapleuningen, balustrades en wandafwerking nog niet geheel duidelijk. Op enkele bordessen en aanlandingen is de status (datering, ontwikkelingen, schadebeeld) van de vloerafwerking onduidelijk. Van de legramen op de tweede verdieping is onduidelijk hoe deze zijn samengesteld, inclusief vragen over de datering en historische ontwikkeling van de kleuren.

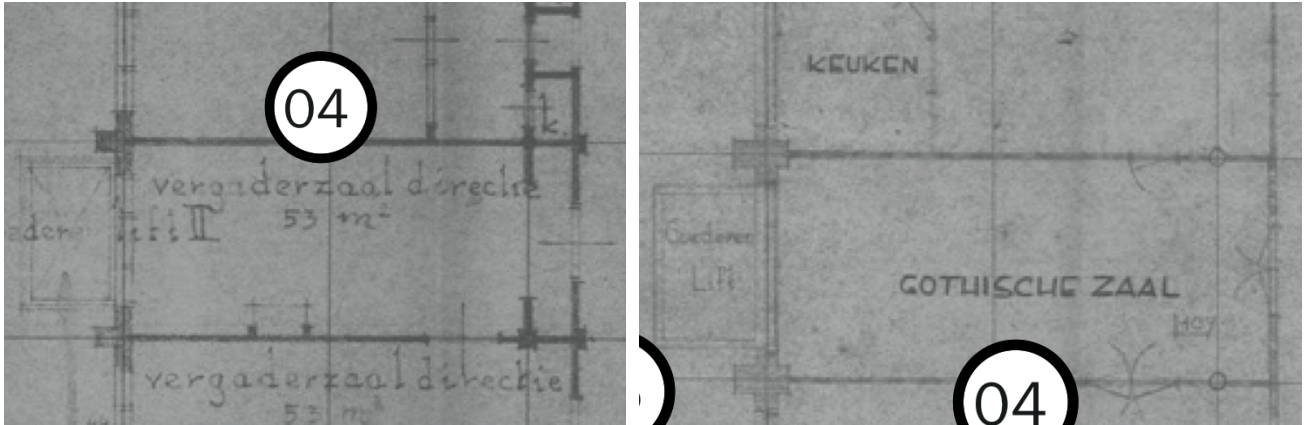
Tijdens het vooronderzoek zijn foto's gemaakt van nader te onderzoeken aandachtspunten. Op de foto's zijn in het kort enkele bevindingen en vragen aangetekend (zie bijlage dossier 3).

Dossier 4 Gotische zaal

Samenvatting van gegevens uit tekeningenonderzoek

De Gotische Zaal ligt, met de naastgelegen Tudorzaal op de eerste verdieping aan de oostelijke gevel van het Atrium. Het is een stijlkamer die sterk afwijkt van de rest van het functionele, zakelijke gebouw en die als een van de weinige ruimtes nog uit de eerste bouwperiode stamt.¹⁰

De benaming Gotische zaal verschijnt vanaf 1947 op de tekeningen.

4.1 – Plattegrond Gotische zaal op revisietekening uit 1944 (uit: MEI BHO tekeningen, p 11)

4.2 – Plattegrond Gotische zaal op de ontwerptekening uit 1947 met een tussendeur naar de kantine in de noordelijke wand (uit: MEI BHO tekeningen, p 22)

4.3 – Plattegrond Gotische zaal op een tekening van de bestaande situatie in 1973 (uit: MEI BHO tekeningen, p 47)

Een opname van de bestaande toestand in 1973 laat de situatie zien die nu nog in grote lijnen aanwezig lijkt. In het voorportaal zijn de kolommen weggewerkt achter een (voorzet)wand.

Samenvatting gegevens uit overig bronnenonderzoek

De cultuurhistorische verkenning meldt over de Gotische Zaal: “Twee vergaderzalen uit deze periode [noot: 1911] zijn nog overgebleven: de Gotische- en Tudorzaal. Het zijn stijlkamers, waarvan de interieurafwerkingen (wandkasten, schoorsteenmantel, lambriseringen en plafonddecoratie) wellicht zijn meegenomen uit de bedrijfspanden die verlaten werden. Dat gebeurde vaker: van het Amsterdamse bankgebouw De Bazil is bekend dat de interieurs van de directiekamers uit de oude

¹⁰ SteenhuisMeurs 2016, p 16 en tekening op p 54

gebouwen werden meegenomen en daar weer geïnstalleerd. In de Gotische zaal is een houten schoorsteenstuk met het wapen van Rotterdam en het oprichtingsjaar van de firma Stokvis (1844) geflankeerd door wat lijkt op twee stokvissen.”¹¹ Ook stelt de verkenning dat bij de sloop voor de naoorlogse herbouw alle wanden op deze verdieping werden gesloopt met uitzondering van de wanden van beide stijlkamers, en dat de interieurafwerking intact is.¹²

Voorlopige bevindingen uit vooronderzoek

De kamer heeft een smalle strook als voorportaal, met een verlaagd systeemplafond. Boven dit plafond is een (ouder) koofplafond te zien dat sterke overeenkomsten heeft met het plafond van de Tudorzaal in 1915 (afb 5.1) en dat direct op beton is aangebracht (zoals te zien bij een schade). Mogelijk loopt dit plafond verder over de hoofdruimte (met een plafondhoogte van 4.60 m). Het plafond in zicht heeft houten ribben waarop een plaatmateriaal lijkt te rusten. Onduidelijk is of de (nu verdwenen) goederenlift II ooit een connectie had met de zaal. Aan de atriumgevel wijkt de lambrisering wel enigszins af van de lambrisering rondom.

4.4 Huidige situatie van het interieur met links voor en linksachter en vaste kast (foto: MEI architecten, 1.20.07)

4.5 Huidige situatie van het interieur met links het systeemplafond met kijkgat (foto: MEI architecten, 1.20.05)

4.3 Noordelijke wand van de Gotische zaal met vaste kast en roosters luchtbehandeling (foto: MEI architecten, 1.20.01)

4.4 Noordelijke wand van de Gotische zaal tussendeur en tweede vaste kast (foto: MEI architecten, 1.20.02)

¹¹ SteenhuisMeurs 2016, p 16

¹² SteenhuisMeurs 2016, p 22

Het voorportaal, de schouw en de tussendeur naar de Tudorzaal zijn op de tekening uit 1944 aangegeven, maar niet de vaste kasten en de noordelijke tussendeur die nu aanwezig zijn. Mogelijk zijn interieurelementen later in stijl bijgemaakt, maar het kan ook dat de tekeningen (te) globaal zijn.

Vervolg vragen ter completering van het dossier

De cultuurhistorisch verkenning kent een hoge monumentwaarde aan de zaal toe en stelt: “Nader onderzoek zal moeten uitwijzen waar de oorspronkelijke materialisatie daadwerkelijk nog aanwezig is en waar deze is verwijderd”¹³

Dit materiele onderzoek zal zich richten op de genoemde elementen met specifieke aandacht voor: plafond, voorportaal, lambrisering, onder andere door laagopbouw met elkaar te vergelijken en eventuele pigmenten te analyseren middels laboratoriumonderzoek en door beperkt destructief onderzoek (plafond, voorzetwanden voorruimte, mogelijk ook de vaste kasten). Ook zal aanvullend archiefonderzoek worden gedaan naar historische foto's. Het gebruik en de aankleding van de ruimte zal meegenomen worden in het voorgenomen 'oral history' onderzoek.

Tijdens het vooronderzoek zijn foto's gemaakt van nader te onderzoeken aandachtspunten. Op de foto's zijn in het kort enkele bevindingen en vragen aangetekend (zie bijlage dossier 4)..

¹³ SteenhuisMeurs 2016, p 36

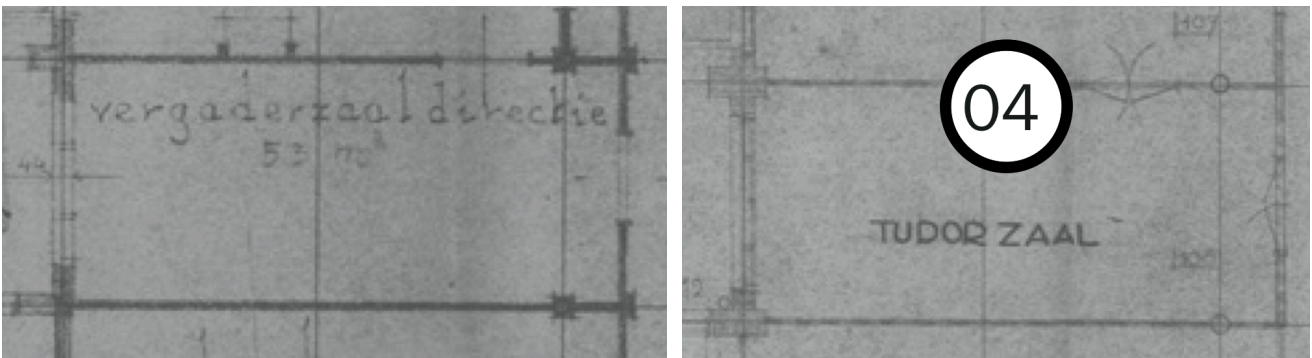
Dossier 5 Tudorzaal

Samenvatting van gegevens uit tekeningenonderzoek

De Tudorzaal ligt, met de naastgelegen Gotische Zaal op de eerste verdieping aan de oostelijke gevel van het Atrium. Het is een stijlkamer die sterk afwijkt van de rest van het functionele, zakelijke gebouw en die als een van de weinige ruimtes nog uit de eerste bouwperiode stamt.¹⁴

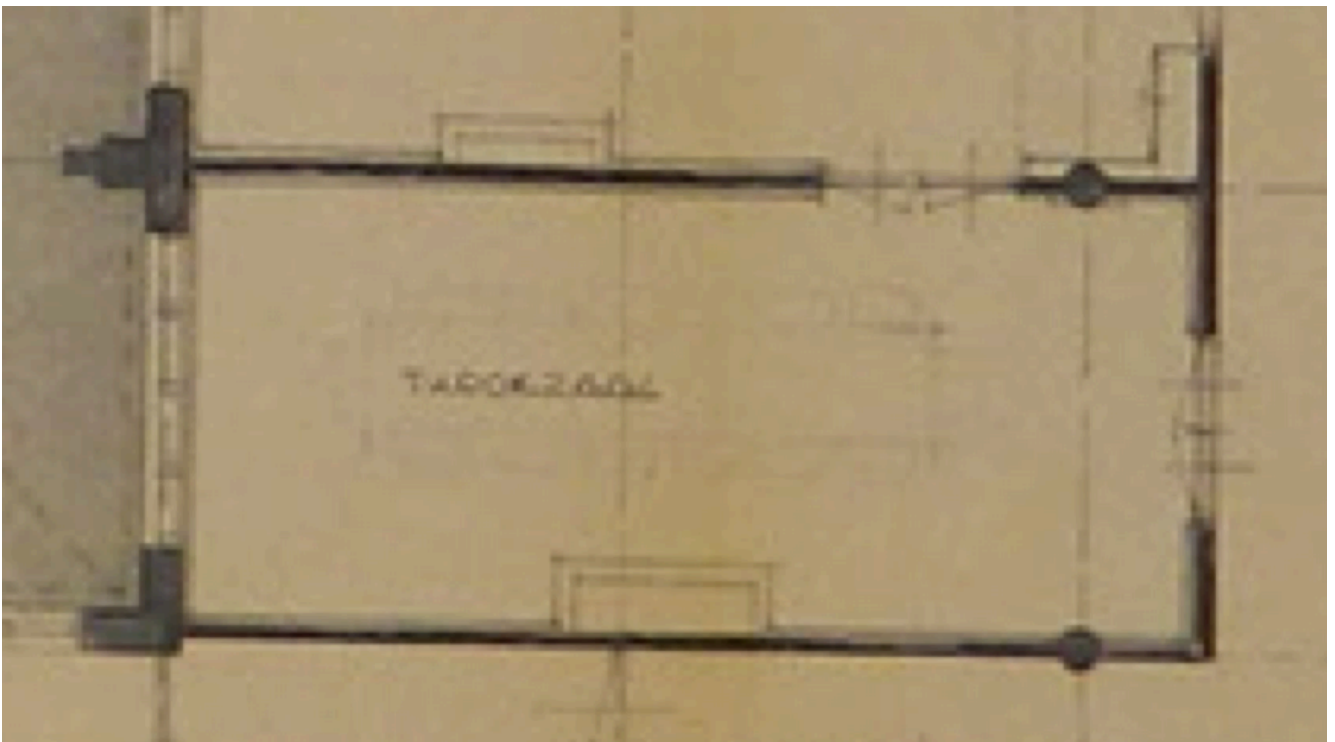
De benaming Tudorzaal verschijnt vanaf 1947 op de tekeningen.

Op de tekeningen uit 1944 en 1947 staat geen schouw getekend. Mogelijk is dit een slordigheid, echter op de tekening van de naastgelegen Gotische zaal staat wel een schouw getekend. In een tekening uit 1973 verschijnt wel een schouw op de plaats waar deze nu ook aanwezig is.

5.1 – Plattegrond Tudorzaal op revisietekening uit 1944 zonder schouw. (uit: MEI BHO tekeningen, p 11)

5.2 – Plattegrond Tudorzaal op de ontwerptekening uit 1947 eveneens zonder schouw (uit: MEI BHO tekeningen, p 22)

5.3 – Plattegrond Tudorzaal op een tekening van de bestaande situatie in 1973 (uit: MEI BHO tekeningen, p 47)

¹⁴ SteenhuisMeurs 2016, p 16 en tekening op p 54

Samenvatting gegevens uit overig bronnenonderzoek

Op een historische foto uit circa 1915 zijn de aankleding en de afwerking van de zaal duidelijk te zien.

5.4 - Interieur Tudorzaal in ca 1915 met rechts de schouw (uit: SteenhuisMeurs 2016, p 19)

5.5 - Huidige situatie van het interieur (foto: MEI architecten, 1.21.02)

Wat opvalt is dat de geleding van het koofplafond in de huidige situatie niet meer zichtbaar is. De vorm van de koof lijkt eveneens gewijzigd. Ook het schoorsteenstuk (schilderij), de vijf kleine en twee grote vazen, de gedessineerde wandbekleding en het vergadermeubilair, de glanzende vloer (mogelijk parket of natuursteen) en het tapijt zijn niet meer te zien. De haardplaat met de tegels aan weerszijden zijn vervangen door een effen witte afwerking en de vloer is bedekt met vloerbedekking. Hierdoor is de uitstraling van de Tudorzaal sterk veranderd.

Voorlopige bevindingen uit vooronderzoek

De lambrisering, de haardombouw en de deuren lijken nog grotendeels authentiek. Bij het vooronderzoek op lokatie zijn in de Tudorzaal nog geen verdere bijzonderheden waargenomen.

Vervolg vragen ter completering van het dossier

De cultuurhistorisch verkenning kent een hoge monumentwaarde aan de zaal toe en stelt: “Nader onderzoek zal moeten uitwijzen waar de oorspronkelijke materialisatie daadwerkelijk nog aanwezig is en waar deze is verwijderd”¹⁵

Dit materiele onderzoek zal zich richten op de genoemde elementen met specifieke aandacht voor: plafond, lambrisering, vloer, haardombouw en deuren, onder andere door laagopbouw met elkaar te vergelijken en eventuele pigmenten te analyseren middels laboratoriumonderzoek en door beperkt destructief onderzoek (plafond, mogelijk lambrisering en verfpakket van de deuren). Ook zal aanvullend archiefonderzoek worden gedaan naar meer historische foto's, o.a. in het Stokvisbedrijfs-archief. Het gebruik en de aankleding van de ruimte zal meegenomen worden in het voorgenomen 'oral history' onderzoek.

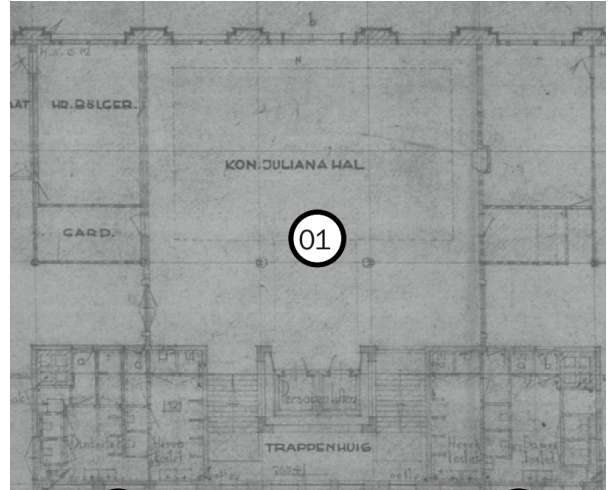
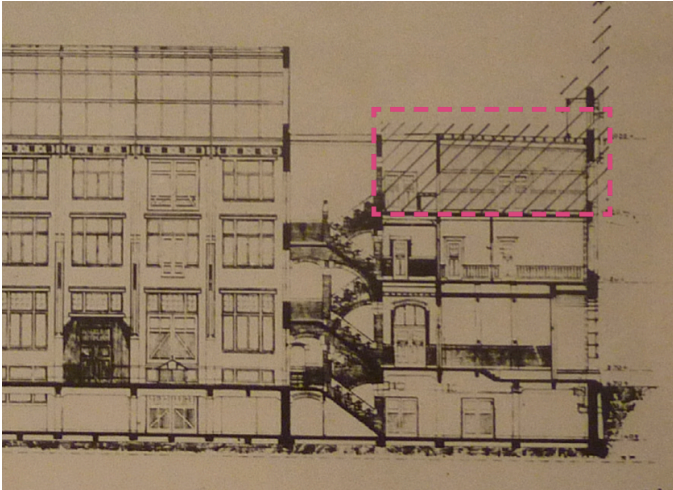
Tijdens het vooronderzoek zijn foto's gemaakt van nader te onderzoeken aandachtspunten. Op de foto's zijn in het kort enkele bevindingen en vragen aangetekend (zie bijlage dossier 5).

¹⁵ SteenhuisMeurs 2016, p 36

Dossier 6 Julianazaal

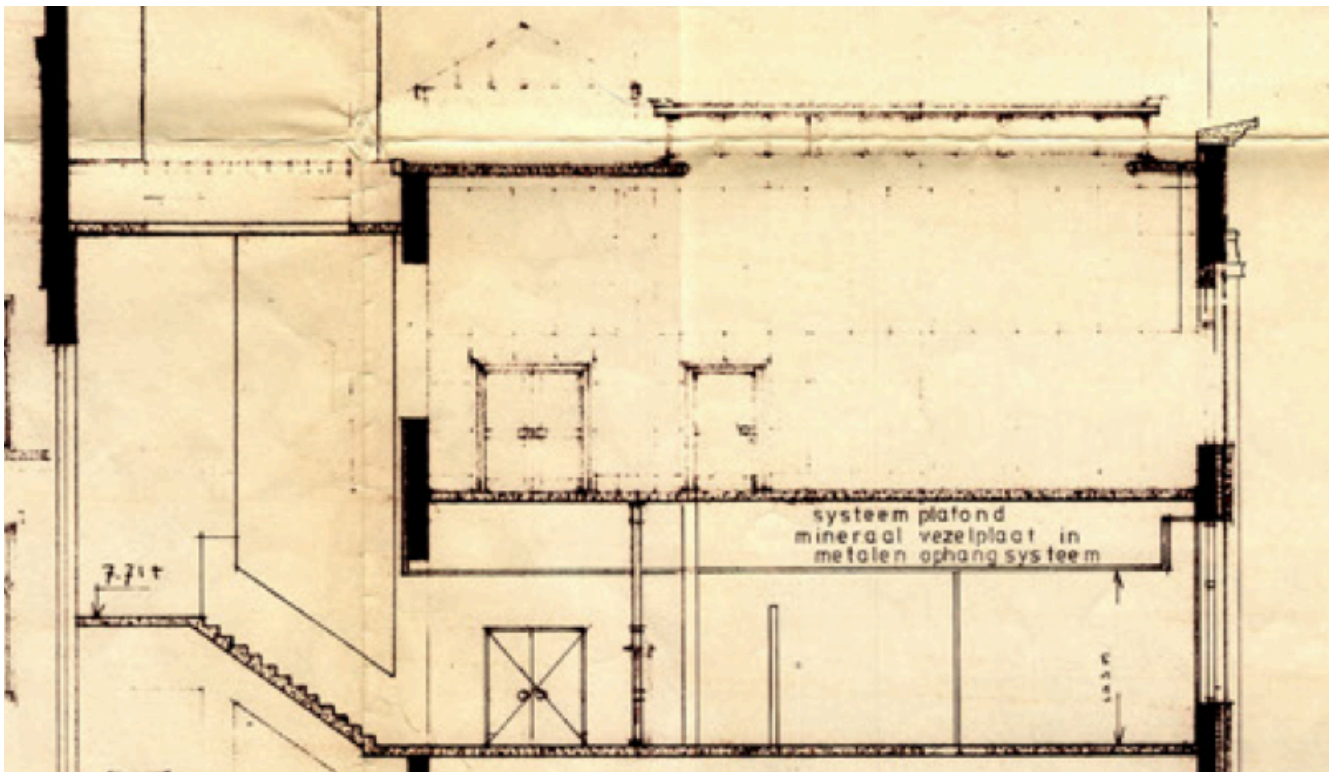
Samenvatting van gegevens uit tekeningenonderzoek

De Julianazaal ligt op de tweede verdieping boven de entree aan het Heiman Dullaertplein. Het is één van de ruimten die na de herbouw eind jaren 1940 zijn ontstaan, ter vervanging van de bij het bombardement in 1942 verdwenen gedeelten.

6.1 - Gearceerde delen gesloopt in 1942 (uit: MEI BHO tekeningen, p 13)

6.2 - Koningin Julianahal met twee annexen (garderobe en onbenoemde ruimte) en verhoogd plafond (gestippeld), revisietekening 1951 op bestektekening 1947 (uit: MEI BHO tekeningen, p 23)

6.3 Doorsnede Julianahal, nog zonder pui tussen trappenhuis en verhoogd gedeelte van de hal, situatie 1973. Te zien is de plaatindeling van de marmeren wandbekleding die tot vlak onder het plafond doorloopt (uit: MEI BHO tekeningen, p 42)

Samenvatting gegevens uit overig bronnenonderzoek

De redengevende omschrijving uit het monumentenregister vermeldt: 'De centrale hal op de tweede verdieping wordt "Julianahal" genoemd, naar het reliëf in zandsteen met het portret 'en profile' van koningin Juliana en de tekst "Saamhorigheid in nood en vreugde. V.d. Heem n.v. 1950". Deze hal heeft nog de originele inrichting met marmerlambrizing en betonnen cassetteplafond met een vensterstrook geheel rondom.'¹⁶

De waardering van de ruimte wordt in de cultuurhistorische verkenning als volgt onderbouwd: '... de ontwerpaandacht in het interieur zat in de ontvangshallen (op de begane grond, verdieping en de zogenaamde Julianahal op de tweede verdieping en de trappenhuizen die een bekleding met marmer kregen.'¹⁷ De interieurafwerking van de Julianazaal heeft dan ook een hoge monumentwaarde.¹⁸

Voorlopige bevindingen uit vooronderzoek

In de cultuurhistorische verkenning wordt gesteld dat de interieurafwerking van de Julianazaal intact is.¹⁹ De inventarisatie in april bevestigde dat beeld in grote lijnen. Wel zijn er vele kleine schades van o.a. stootschade, boorgaten e.d.: ofwel nu te zien, ofwel te vermoeden onder in de marmeren wandbekleding aangebrachte leidingen, apparaten e.d. Het marmer is op vele plekken verkleurd en/of vervuild, in hoeverre dit omkeerbaar is dient getest te worden. De vloer die in het zicht is, is een verhoogde computervloer. Bij de radiatoren is te zien dat daaronder een (al dan niet complete) en vermoedelijk originele natuursteenvloer aanwezig is. In hoeverre eventuele plinten nog aanwezig zijn is nu niet te zien. Het beeld ten aanzien van deuren, kozijnen, drempels, armaturen en gordijnen is ook nog niet duidelijk en moet nader onderzocht worden. Het cassettenplafond lijkt enkele toevoegingen en schades te hebben. De glasstrook rond het verhoogde gedeelte van het plafond is voor een gedeelte dichtgeschilderd (datering onbekend). De zaal die volgens tekening oorspronkelijk in open verbinding stond met het trappenhuis is momenteel in twee delen gescheiden door een glazen pui die aansluit op de beide voorheen vrijstaande kolommen. In de strook tussen de twee kolommen en de lift zit een daklicht (zoals buiten te zien). Dit is dichtgezet, en de detaillering is onduidelijk.

Hoewel de Julianazaal evident voor het overgrote deel uit de herbouwperiode stamt is het van belang dat duidelijk wordt welke toevoegingen als storend beschouwd moeten worden voor de monumentale waarde dan wel juist bepalend zijn voor de monumentale waarde (vloer/computervloer, armaturen, drempels, plinten,).

Tijdens het vooronderzoek zijn foto's gemaakt van nader te onderzoeken aandachtspunten. Op de foto's zijn in het kort enkele bevindingen en vragen aangetekend (zie bijlage dossier 6).

Vervolg vragen ter completering van het dossier

Voor dit dossier zullen de openstaande vragen nader onderzocht moeten worden. Gedeeltelijk kan dit in fase 2, en voorzover dat in verband met het ontwikkelen van de transformatievisie nodig is, is dat ook wenselijk. Een ander deel kan beter in fase 3 worden onderzocht, na verwijdering van de computervloer. Het onderzoek moet leiden tot een goed beeld van de datering, de conditie, het schadobeeld/lacunes van het interieur en onderdelen daarvan, en voor de te behouden delen tot een restauratieadvies.

Zie ook de bijlage met foto's met specifieke aandachtspunten en te onderzoeken onderdelen.

¹⁶ Monumentenregister, nr 524328

¹⁷ SteenhuisMeurs 2016, p 22

¹⁸ SteenhuisMeurs 2016, p 36

¹⁹ SteenhuisMeurs 2016, p 22